

Oljan som ekonomiskt och politiskt vapen

LYFTA SANKTIONER Efter år av sanktioner är Iran återigen fritt att sälja sin viktigaste exportvara på den globala marknaden. Och landet har återtagit marknadsdelar snabbare än någon kunnat ana. Oljan ger den religiösa regimen en chans att stärka statsfinanserna. Men det svarta guldets vapen i en pågående konflikt med Saudiarabien, där stridslinjerna är såväl religiösa som geopolitiska, rapporterar SvD.

SvD I IRAN

TEXT IVAR ANDERSEN
FOTO JONAS GRATZER

TEHERAN Efter år av sanktioner är Iran återigen fritt att handla med omvärlden och i Teheran är entusiasmen påtaglig. Affärsmässan Iran Oil Show samlar hundratals företag från hela världen och bland montrarna minglar representanter för europeiska storbolag med kolleger från den lokala energisektorn.

– Det är precis som en fest, vi är värdarna och de är gästerna, säger Nasim Mortezapour, vice vd för iranska TBN som tillverkar elektronikutrustning för oljeplattformar.

Efter flera år av negativ tillväxt förutspår nu Världsbanken att Irans ekonomi kommer att växa med 4,2 procent under 2016 och 4,6 procent 2017. Ökad oljeexport är den främsta orsaken. Nasim Mortezapour är inte förvånad.

– Nu när sanktionerna är lyfta vågar fler européer komma till Iran. Det har redan påverkat branschen, vår europeiska partner i Tyskland är mer öppen nu och vill engagera sig i nya projekt.

Även Sverige finns representerat på mässan.

– Det var trevligt att träffas. Jag hoppas vi kan göra affärer ihop, säger Per Andersson från Alfa Laval's kontor i Dubai medan han skakar ännu ett par händer.

Någon intervju har han inte tid med.

– Det har varit hektiskt hela dagen, säger han och slår ut med händerna.

Likaledes svenska Camfill tillverkar luftreningsfilter för kraftverk och gasturbiner.

– Alla västerländska företag försöker lägga sig i pole position nu, säger biträdande chefen Shoeb Palekar.

Företaget var aktivt i Iran innan sanktionerna och väntar nu på att de sista hindren för att återuppta affärerna ska undanröjas.

– Det enda hinder vi ser är bankrestriktionerna, att vi inte kan göra affärer direkt. Men vi förnyar

FAKTA

SANKTIONERNA

- 2006 införde FN:s säkerhetsråd handelssanktioner mot Iran för att Iran misstänktes anrika uran i syfte att tillverka kärnvapen.
- I januari 2012 införde EU ett embargo mot import av iransk olja. USA förbjöd handel med iransk olja redan 1995.

- Sanktionerna har slagit i form av lägre exportintäkter, ökad arbetslöshet och hög inflation.

- Den 16 januari meddelades att sanktionerna skulle hävas sedan det internationella atomenergiorganet konstaterat att Iran levt upp till att avbryta anrikningen.

- Det finns kvar praktiska hinder för handel med Iran. Amerikanska banksanktioner är alltså i kraft.
- Innan sanktionerna var Iran en av Sveriges största exportmarknader. Business Sweden har i en rapport förutspått att den svenska exporten nu kan öka till 15–20 miljarder kronor per år.

FOTO: JONAS GRATZER

IRAN

- Teokrati med demokratiska inslag. President och parlament utses i allmänna val, men den "högste ledaren" – nu Ali Khameni – utses av religiösa skriftlärdar. Den högste ledaren utses på livstid och kontrollerar rättsväsendet samt de väpnade styrkorna.

Två unga män betraktar en modell av ett oljeraffineri på Iran Oil Show. Iran har tecknat avtal med raffinaderier i Frankrike, Grekland och Italien.

Affärsmässan Iran Oil Show samlar hundratala företag från hela världen.

våra gamla relationer med olje- och gasssektorn. De som köpte filterlösningar av oss tidigare ska veta att de kan komma tillbaka till Camfill.

Samtidigt menar Nasim Mortezapour att de europeiska företag som nu vill åt en bit av den iranska oljekakan kommer finna att marknaden är tuffare än den var innan handelsrestriktionerna.

– Vi fick erfarenhet under sanktionerna, säger han. Vi blev tvungna att tillverka själva och företagen som kommer tillbaka nu kommer att möta konkurrens av iranska tillverkningsföretag som oss, som tillverkar det som tidigare bara importerades.

Oljan är central för den iranska ekonomin. 2012 stod oljeindustrin för 30 procent av bruttonationalprodukten och 80 procent av exporten, enligt siffror från International Business Times. Samma år införde Europa ett embargo mot iransk olja. Innan handelsförbudet importerade Europa nära 600 000 fat olja om dagen från Iran och beslutet var ett hårt slag mot landets ekonomi.

Men sedan sanktionerna hävdades har Iran återtagit marknadsdelar i en takt som förvånat de flesta. Den totala exporten uppgår nu till omkring två miljoner fat om dagen, nära nivån innan sanktionerna, enligt OECD:s energiorgan IEA. Exporten till EU omfattar 400 000 fat om dagen och kommer enligt iranska myndighetskällor att öka till 700 000 fat per dag under de närmaste månaderna. Detta sedan Iran tecknat avtal med raffinaderier i Frankrike, Grekland och Italien, rapporterar Wall Street Journal.

Iran har stora behov av investeringar i bland annat infrastruktur och hoppas kunna finansiera satsningarna genom exportintäkter. Men framgången på världsmarknaden har samtidigt förvandlat producentkartellen Opec till en arena för politisk stormaktskamp. Iran och Saudiarabien är kartellens största producenter. De två religiösa regimerna – den ena shia, den andra sunni – för redan krig via ombud i Syrien och Jemen. Nu för de även ett oljekrig.

Saudiarabien har förbjudit iranska oljetankers att passera saudiskt vatten och i början av juni annonserade landet oväntat prissänkningar på mellan 0,8–2,8 kronor fatet för europeiska kunder. Samtidigt höjde kungadömet priset på olja till kunder i USA, dit Iran fortfarande inte får exportera.

Några månader tidigare, i april, möttes Opec i Doha för att försöka enas om frysta produktions-

kvoter för medlemsländerna. Men mötet slutade i oenighet sedan Saudiarabien i sista stund ändrat sin position. Iran närvarade inte vid mötet och Saudiarabien vägrade underteckna något avtal om det inte skrevs under av alla medlemsländer.

Bedömare varnade för att misslyckandet i Doha riskerade att äventyra den återhämtning oljepriset gjort sedan årets början, men än så länge har priset ökat marginellt till runt 50 dollar fatet.

Däremot signalerar Saudiarabiens agerande en omsvängning i landets oljepolitik. Där oljan hittills har setts som i huvudsak en ekonomisk fråga har den nu blivit ett utrikespolitiskt verktyg.

”Till skillnad från andra oljeproducenter, som vill se högre priser, tycks Saudiarabien vara redo att riskera lägre priser som kommer att skada dess egen ekonomi i tron att de kommer att skada Irans mer”, skriver Reuters marknadsanalytiker John Kemp.

Samtidigt tycks Iran vara säkert på att gå segrande ur striden. En mer diversifierad ekonomi, med lägre grad av oljeberoende, anses vara anledningen: ”Saudiarabien kommer att vara den stora förloraren i priskriget”, skriver Akbar Nematollahi, kommunikationschef vid Irans oljedepartement, i en artikel som citeras av Wall Street Journal.

Saudiarabien, eller för den delen Iran, är dock inte de enda möjliga förlorarna. Fjölårets låga oljepriser ledde till omfattande produktionsminskningar och uppsägningar i länder som Norge och USA där utvinningskostnaderna är högre.

På sikt riskerar spänningen mellan de bägge länderna – den konflikt där olja nu blivit ett vapen – att få konsekvenser för såväl regionens stabilitet som för världsekonomin. Men i Teheran dominerar fortfarande optimismen och de utländska intressenter som vädrar morgonluft är många.

Den holländska handelsministern Henk Kamp tar sig fram genom mässans trängsel skyddad av en grupp bistra iranska livvakter. Förhoppningen är att bereda väg för holländska företag.

– Vi ser stora möjligheter här, säger han till SvD. Först i jordbrukssektorn, Iran har som ambition att både kunna föda sin egen befolkning och exportera. Det andra för oss är olja och gas. Vi har mycket erfarenhet och kan stödja den lokala produktionen.

naringsliv@svd.se

En familj tar en promenad vid en sjö i en nybyggd medelklassförort till Teheran.

Många av bilarna som rullar i Iran är secondhand. På grund av embargot som har varit är det dyrt med nya.

Svenska Camfill tillverkar luftreningsfilter för kraftverk och gasturbiner. Företaget var aktivt i Iran innan sanktionerna och väntar nu på att de sista hindren för att återuppta affärerna ska undanröjas.

Den shia-muslimska Emamzadeh Saleh-moskén i Teheran.

- Har runt 80 miljoner invånare.
- Hade under 2015 en BNP på 436 miljarder dollar och är därmed en av världens 30 största ekonomier.
- Har världens näst största naturgasreserver och fjärde största reserver av råolja.

KONFLIKTEN MED SAUDI

- Iran och Saudiarabien representerar Islams två konkurrerande inriktningar – shia och sunni.
- Konflikten handlar främst om makt och inflytande i Mellanöstern.
- Efter den islamiska revolutionen 1979 började Iran stödja shiitiska

miliser och partier i regionen. Saudiarabien stärkte banden till regionens sunnitiska krafter för att inte förlora inflytande.

- Relationen försämrades under 1980-talet. Saudiarabien stödde Hussein i kriget mellan Iran och Irak.

- USA:s invasion av Irak resulterade i att en sunnitisk regim ersattes av en shiadominerad.

- Sedan den arabiska våren har länderna fört krig via ombud i ett flertal länder. Däribland Syrien, där Iran stöder diktatorn al-Assad, samt Jemen, där en saudiledd

koalition bekämpar shiamuslimska Houthirebeller.

- I januari avrättade Saudiarabien en shiitisk regimkritiker. Irans regering hade inför verkställandet hotat med att Saudiarabien skulle få ”betala dyrt” om avrättningen genomfördes. **IVAR ANDERSEN**